

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/mswia>.
Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of the Interior and Administration for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/mswia>.
Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC.

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
PIERWSZA SEKCJA

SPRAWA A.I. I INNI przeciwko POLSCE

(Skarga nr 39028/17)

WYROK

Art. 3 • Wydalenie • Odmowa przyjęcia przez Straż Graniczną wniosków o udzielenie azylu i wydalenie do państwa trzeciego w postępowaniu uproszczonym, narażające skarżących na ryzyko „odesłania łańcuchowego” (*chain-refoulement*) do kraju pochodzenia oraz nieludzkie i poniżające traktowanie i tortury • Systematyczna praktyka fałszywego przedstawiania oświadczeń składanych przez osoby ubiegające się o azyl • Obowiązek zapewnienia przez państwo bezpieczeństwa skarżącym, w szczególności przez zezwolenie im na pozostanie pod jego jurysdykcją do czasu rozpatrzenia ich wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej

Art. 4 Protokołu nr 4 • Zbiorowe wydalanie cudzoziemców poprzez szerzej zakrojoną politykę odmowy wjazdu, z pominięciem zamiaru ubiegania się przez skarżących o ochronę międzynarodową

Art. 13 (+ Art. 3 i Art. 4 Protokołu nr 4) • Brak skutecznego środka odwoławczego umożliwiającego złożenie skargi do władz krajowych

STRASBURG

30 czerwca 2022 r.

OSTATECZNY

14.11.2022 r.

Niniejszy wyrok stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie A.I. i Inni przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Pierwsza Sekcja), zasiadając jako Izba w składzie:

Marko Bošnjak, *Przewodniczący*,
Péter Paczolay,
Krzysztof Wojtyczek,
Alena Poláčeková,
Raffaele Sabato,
Lorraine Schembri Orland,
Ioannis Ktistakis, *Sędziowie*,

oraz Liv Tigerstedt, *Zastępca Kanclerza Sekcji*,

Mając na uwadze:

skargę (nr 39028/17) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesioną w dniu 2 czerwca 2017 r. do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez siedmioro obywateli Rosji, pana A.I. (pierwszy skarżący), panią A.E. (druga skarżąca), panią I. I. (trzecia skarżąca) oraz czworo małoletnich dzieci pierwszego skarżącego i drugiej skarżącej;

decyzję o zakomunikowaniu Rządowi polskiemu („Rząd”) skargi w zakresie dotyczącym art. 3 Konwencji, art. 4 Protokołu nr 4 oraz art. 13 Konwencji w związku z art. 3 i art. 4 Protokołu nr 4, a także o uznaniu za niedopuszczalną pozostałą część skargi;

decyzję o nieujawnianiu nazwisk skarżących;

uwagi stron;

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 czerwca 2022 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

WPROWADZENIE

1. Niniejsza sprawa dotyczy odmowy przyjęcia przez funkcjonariuszy Straży Granicznej wniosków o udzielenie azylu skarżącym oraz wydalenia do państwa trzeciego w postępowaniu uproszczonym, z ryzykiem odesłania (*refoulement*) do kraju pochodzenia i złego traktowania w tym kraju.

FAKTY

2. Dane skarżących przedstawiono w załączonej tabeli. Pierwszy skarżący i druga skarżąca są małżeństwem, a trzecia skarżąca jest matką pierwszego skarżącego. Skarżący od czwartego do siódmego są dziećmi pierwszego skarżącego i drugiej skarżącej.

3. Skarżący, którym przyznano pomoc prawną, byli reprezentowani przez M. M. Matsiushchankau, adwokata praktykującego w Wilnie.

4. Rząd był reprezentowany przez swojego pełnomocnika, pana J. Sobczaka z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

5. Okoliczności faktyczne sprawy można podsumować w następujący sposób.

I. PRZYBYCIE SKARŻĄCYCH DO POLSKI

6. W październiku i listopadzie 2016 r. skarżący trzynastokrotnie przybywali na polsko-białoruskie przejście graniczne w Terespolu. Według nich, przy każdej okazji wyrażali chęć złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

7. Skarżący oświadczyli, że podczas rozmowy z funkcjonariuszami Straży Granicznej zgłosili obawy o swoje bezpieczeństwo. Powiedzieli funkcjonariuszom Straży Granicznej, że pochodzą z Czeczenii. Pierwszy skarżący stwierdził, że w 2016 r. został co najmniej dwukrotnie zatrzymany przez funkcjonariuszy służb specjalnych, był torturowany i przesłuchiwany m.in. na temat swojej przynależności religijnej do islamu sunnickiego. Później był nadal wzywany przez policję na przesłuchania. Następnie on, druga skarżąca, ich dzieci oraz trzecia skarżąca opuścili swój dom i udali się razem na Białoruś, z zamiarem dalszej podróży do Polski. Powiedzieli oni funkcjonariuszom Straży Granicznej, że nie mogą pozostać na Białorusi ponieważ wygasły im wizy i że w praktyce nie będą w stanie uzyskać tam ochrony międzynarodowej. Następnie Straż Graniczna odmówiła im wjazdu w postępowaniu uproszczonym i odesłała ich na Białoruś.

8. Według Rządu, w czasie pierwszej próby wjazdu skarżących do Polski w dniu 29 października 2016 r. stwierdzili oni, że pierwszy skarżący chciał uciec przed wymiarem sprawiedliwości w związku z jego udziałem w bójce. Skarżący rzekomo nie wyrażali obaw przed powrotem na Białoruś.

9. We wszystkich przypadkach, w których skarżący zgłaszali się na przejściu granicznym w Terespolu, wydawano decyzje administracyjne o odmowie wjazdu do Polski, uzasadniając to faktem, iż nie posiadali żadnych dokumentów zezwalających na wjazd do Polski i nie oświadczyli, że są narażeni na prześladowania w swoim kraju, lecz po prostu próbują wyemigrować z powodów ekonomicznych lub osobistych. W notatkach służbowych sporządzonych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej stwierdzono, że skarżący powoływali się na (i) obawę pierwszego skarżącego przed odpowiedzialnością karną za pobicie, (ii) utratę pracy i brak możliwości w Czeczenii, (iii) chęć wykształcenia dzieci w Europie i zapewnienia im lepszej przyszłości, (iv) uzyskanie pomocy finansowej od państwa oraz (v) zabezpieczenie lepszej przyszłości dla rodziny. Skarżący nie odwołali się od wydanych przy tych okazjach decyzji administracyjnych.

10. W lutym 2017 r. pierwszy skarżący wysłał pismo do Komendanta Głównego Straży Granicznej, w którym kwestionował decyzję odmawiającą mu wjazdu wydaną w dniu 30 listopada 2016 r., poprosił o azyl, przedstawił swoją relację z prześladowań w Czeczenii i załączył kilka zeznań świadków. Ponieważ pismo zostało napisane w języku rosyjskim, w dniu 27 lutego

2017 r. Komendant Straży Granicznej poinformował pierwszego skarżącego, że w celu jego rozpatrzenia musi przedłożyć jego tłumaczenie na język polski. Pierwszy skarżący tego nie uczynił.

11. W dniu 17 marca 2017 r. skarżący ponownie udali się do punktu odprawy granicznej w Terespolu. Tym razem mieli ze sobą pisemny wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej który – według ich twierdzeń – próbowali złożyć u funkcjonariuszy Straży Granicznej. W notatce służbowej sporządzonej na tę okoliczność przez funkcjonariusza Straży Granicznej stwierdzono, że pierwszy skarżący chciał wjechać do Polski wraz z rodziną z powodu problemów w Rosji spowodowanych przez ich znajomych. Skarżących ponownie odesłano na Białoruś.

12. W dniu 25 maja 2017 r. skarżący zostali poinformowani przez władze białoruskie, że muszą opuścić Białoruś do dnia 4 czerwca 2017 r., w przeciwnym razie grozi im deportacja. Ich paszporty zostały ostemplowane, aby zaznaczyć ten termin.

13. W dniu 27 maja 2017 r. skarżący powrócili do przejścia granicznego w Terespolu. Według ich wypowiedzi, próbowali złożyć wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, które mieli przy sobie w formie pisemnej, a także powiedzieli funkcjonariuszom Straży Granicznej o decyzji zobowiązującej ich do opuszczenia Białorusi. Ponownie odmówiono im wjazdu do Polski. W sporządzonej tego dnia notatce służbowej stwierdzono, że skarżący chcieli pojechać do Europy w poszukiwaniu lepszego życia.

II. ŚRODEK TYMCZASOWY WSKAZANY PRZEZ TRYBUNAŁ

14. W dniu 2 czerwca 2017 r., kiedy skarżący zgłosili się na przejściu granicznym w Terespolu, ich pełnomocnik złożył wniosek na podstawie Reguły 39 Regulaminu Trybunału, zwracając się do Trybunału o zapobieżenie ich wydaleniu na Białoruś. Wskazał, że jako obywatele Rosji, nie mają faktycznej możliwości ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej na Białorusi oraz że są ciągle zagrożeni wydaleniem do Czeczenii, gdzie pierwszemu skarżącemu groziłyby tortury oraz inne formy niehumanitarnego i poniżającego traktowania.

15. W dniu 2 czerwca 2017 r., o godz. 10.10, Trybunał (sędzia dyżurny) postanowił zastosować Regułę 39 Regulaminu Trybunału, wskazując Rządowi polskiemu, że skarżący nie powinni być wydalani na Białoruś do dnia 16 czerwca 2017 r. Rząd został poinformowany o środku tymczasowym przed planowanym terminem wydalenia. Tym niemniej, o godz. 11.25 skarżący zostali odesłani na Białoruś. W notatce służbowej sporządzonej przy tej okazji przez funkcjonariuszy Straży Granicznej stwierdzono, że będąc na granicy, skarżący wyrazili chęć wjazdu do Polski w celu uzyskania świadczeń socjalnych ze względu na trudną sytuację finansową rodziny.

III. ROZWÓJ SYTUACJI PO ZASTOSOWANIU ŚRODKA TYMCZASOWEGO

16. Tego samego dnia (2 czerwca 2017 r.) w godzinach popołudniowych skarżący powrócili do punktu odprawy granicznej w Terespolu, mając przy sobie wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej oraz kopię pisma informującego ich pełnomocnika o postanowieniu Trybunału w sprawie środka tymczasowego. Tym razem zezwolono im na wjazd do Polski i złożyli wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej.

17. W dniu 16 czerwca 2017 r. Trybunał (sędzia dyżurny) przedłużył środek tymczasowy wskazany wcześniej w dniu 2 czerwca 2017 r. na podstawie Reguły 39 Regulaminu Trybunału do dnia 13 lipca 2017 r. i zwrócił się do stron o przedstawienie dalszych informacji dotyczących między innymi ryzyka wydalenia skarżących w trakcie postępowania azylowego.

18. Po otrzymaniu tych informacji oraz biorąc pod uwagę fakt, że skarżącym zezwolono na wjazd do Polski i że – do czasu zakończenia postępowania dotyczącego ich wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej – nie groziło im wydalenie, w dniu 12 lipca 2017 r. Trybunał (sędzia dyżurny) postanowił uchylić środek tymczasowy wskazany Rządowi na podstawie Reguły 39 Regulaminu Trybunału w dniu 2 czerwca 2017 r.

19. W dniu 14 grudnia 2017 r. Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców odmówił przyznania skarżącym statusu uchodźcy i udzielenia dodatkowej ochrony międzynarodowej. W dniu 12 czerwca 2018 r. Rada do Spraw Uchodźców podtrzymała tę decyzję. Skarżący nie odwołali się od tej decyzji do sądów administracyjnych.

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE I PRAKTYKA

20. Właściwe ramy prawne i praktyka dotycząca udzielania cudzoziemcom ochrony międzynarodowej oraz procedury odmowy wjazdu zostały przedstawione w wyroku Trybunału w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce* (nr 40503/17 i 2 inne, §§ 67-77, 23 lipca 2020 r.).

PRAWO

21. Skarżący podnieśli różne zarzuty na podstawie art. 3 Konwencji, art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji oraz art. 13 Konwencji w związku z art. 3 Konwencji i art. 4 Protokołu nr 4.

I. DOPUSZCZALNOŚĆ

A. Wstępne zarzuty Rządu

22. Rząd stwierdził, że skarga jest niedopuszczalna ze względu na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych. Dalej uznał, że skarga powinna zostać uznana za niedopuszczalną jako w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji.

B. Oświadczenia stron

23. Rząd stwierdził, że skarżący nie odwołali się od decyzji odmawiających im wjazdu do Polski. Stwierdził, że tylko pierwszy skarżący odwołał się od decyzji z dnia 30 listopada 2016 r. odmawiającej mu wjazdu do Polski. Pozostali skarżący nie odwołali się od żadnych decyzji, pozbawiając tym samym polskie władze administracyjne, a dalej sądy administracyjne, możliwości rozpatrzenia ich zarzutów o naruszenie Konwencji.

24. Skarżący stwierdzili, że Trybunał zbadał już środki odwoławcze powołane przez Rząd i stwierdził, że nie można ich uznać za „skuteczne” w rozumieniu art. 35 ust. 1 Konwencji. W tym kontekście powołali się na wyrok w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, §§ 147-49.

C. Ocena Trybunału

25. Trybunał zauważa, że wszystkie zarzuty podniesione przez skarżących w niniejszej sprawie na podstawie różnych artykułów Konwencji i jej Protokołu nr 4 dotyczą tych samych okoliczności, a mianowicie faktu, że skarżący zostali zawróceni na polskiej granicy i odesłani na Białoruś bez wszczęcia procedury azylowej. Dlatego też należy zbadać skuteczność dostępnego im środka odwoławczego pod kątem jego wykonania, łącznie dla wszystkich skarg.

26. Trybunał faktycznie zbadał już skuteczność środka odwoławczego, na który powołuje się Rząd, i stwierdził, że sam fakt, iż odwołanie od decyzji o odmowie wjazdu nie miałooby skutku zawieszającego (i w konsekwencji nie mogłoby zapobiec zawróceniu skarżących na Białoruś) wystarcza, aby uznać, że takie odwołanie – i wszelkie dalsze odwołania do sądów administracyjnych, które mogłyby być wniesione w jego następstwie – nie stanowiły skutecznego środka odwoławczego w rozumieniu Konwencji (*M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, § 148). Trybunał nie widzi powodu, aby uznać inaczej w obecnej sprawie.

27. W związku z powyższym Trybunał oddala zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania krajowych środków odwoławczych.

D. Wnioski dotyczące dopuszczalności

28. Trybunał zauważa, że niniejsza skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona ani nie jest niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów wymienionych w art. 35 Konwencji. Należy ją zatem uznać za dopuszczalną.

II. ZARZUT NARUSZENIA ART. 3 KONWENCJI

29. Skarżący zarzucili, że zostali narażeni na ryzyko tortur bądź niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Czeczenii w wyniku zawrócenia ich na Białoruś, skąd mogli zostać odesłani do Rosji, oraz że ich traktowanie przez władze polskie miało charakter poniżający. Powoływali się na art. 3 Konwencji, który stanowi:

„Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

A. Oświadczenia stron

30. Skarżący powtórzyli, że za każdym razem, gdy byli przesłuchiwanii w ramach kontroli granicznej drugiej linii, wyrażali chęć ubiegania się o ochronę międzynarodową oraz opowiadali o prześladowaniach, których doświadczyli w Czeczenii. Stwierdzili, że Straż Graniczna zignorowała ich oświadczenia oraz – w niektórych przypadkach – ich pisemne wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej. Według skarżących taka praktyka była rutynowo stosowana na polsko-białoruskim przejściu granicznym w Terespolu.

31. Skarżący twierdzili również, że notatki służbowe sporządzone przez funkcjonariuszy Straży Granicznej nie odzwierciedlały w odpowiedni sposób złożonych przez nich wyjaśnień i że nie należy ich uznawać za ważne dowody potwierdzające te wyjaśnienia. Zarzucili, że ich powrót na Białoruś naraził ich na ryzyko deportacji do Czeczenii z uwagi na fakt, że Białoruś nie jest krajem bezpiecznym dla uchodźców z Rosji. Nie wszczynając postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej w szesnastu przypadkach, gdy skarżący stawili się na granicy, władze polskie świadomie narażyły ich na ryzyko „odesłania łańcuchowego” (*chain-refoulement*) i traktowania zabronionego przez art. 3 Konwencji.

32. Rząd zauważył, że granica polsko-białoruska jest jednocześnie zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. W konsekwencji organy prowadzące kontrolę graniczną są związane zarówno przepisami prawa krajowego, jak i prawa Unii Europejskiej (między innymi Kodeksem granicznym Schengen). Rząd podkreślił również główne obowiązki Straży Granicznej – mianowicie ochronę granic i kontrolę ruchu granicznego, a także

zapobieganie nielegalnej migracji i wjazdowi na terytorium państwa cudzoziemców niespełniających wymaganych warunków.

33. Rząd wyjaśnił, że wszyscy cudzoziemcy, którzy stawiają się na granicy polsko-białoruskiej, są poddawani tej samej procedurze, regulowanej przez polskie ustawodawstwo i prawo UE. W ramach kontroli granicznej pierwszej linii weryfikowane są ich dokumenty (dokumenty podróży i wizy). Jeśli nie spełniają warunków koniecznych do wjazdu, są kierowani do kontroli granicznej drugiej linii, w ramach której funkcjonariusze Straży Granicznej przeprowadzają szczegółowe przesłuchania. Przesłuchanie, podczas którego obecny jest tylko funkcjonariusz Straży Granicznej i dany cudzoziemiec, jest kluczowym elementem tej części odprawy granicznej, a oświadczenia złożone przez cudzoziemca przy tej okazji są jedyną podstawą umożliwiającą uznanie cudzoziemca za osobę ubiegającą się o ochronę międzynarodową. Jeżeli z oświadczeń złożonych przez cudzoziemca wyraźnie wynika, że ubiega się on o taką ochronę, wniosek w tym zakresie jest przyjmowany i przekazywany do rozpatrzenia przez właściwy organ w terminie czterdziestu ośmiu godzin, a cudzoziemca kieruje się do właściwego ośrodka dla cudzoziemców. Jeśli jednak dany cudzoziemiec wskazuje inne powody swojej próby wjazdu do Polski (na przykład ekonomiczne lub osobiste), jest wydawana decyzja o odmowie wjazdu, która podlega natychmiastowemu wykonaniu.

34. Odnosząc się do okoliczności niniejszej sprawy, Rząd twierdził, że we wszystkich przypadkach, w których skarżący przybyli do punktów odprawy granicznej w Terespolu, zostali poddani kontroli granicznej drugiej linii i przesłuchani przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Rząd twierdził, że na żadnym etapie żaden ze skarżących nie podał powodów, które uzasadniałyby udzielenie mu ochrony międzynarodowej. W rezultacie żaden z wniosków nie został przekazany Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców. W dniu 2 czerwca 2017 r. skarżący dwukrotnie próbowali przekroczyć granicę. Rano rzekomo powoływali się na względy ekonomiczne i dlatego zostali zawróceni. Kilka godzin później wyrazili obawy związane ze swoją religią w przypadku zawrócenia i wtedy ich wnioski zostały przekazane do Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

35. Rząd podkreślił, że w swoich ustnych oświadczeniach złożonych przed Strażą Graniczną skarżący nie powoływali się na jakiekolwiek traktowanie naruszające art. 3 Konwencji ani na ryzyko związane z narażeniem na takie traktowanie podczas pobytu na Białorusi.

36. W związku z tym Rząd twierdził, że w obecnej sprawie nie ma dowodów na to, że skarżącym groziło traktowanie naruszające art. 3 Konwencji.

B. Ocena Trybunału

37. Odpowiednie zasady ogólne dotyczące zasady *non-refoulement*, zawracania osób ubiegających się o azyl w kontekście zakazu tortur i innego poniżającego lub niehumanitarnego traktowania zostały streszczone w wyroku w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, §§ 166-73.

38. Rząd kwestionował, czy skarżący, wielokrotnie stawiając się na polskiej granicy, wyrażali chęć złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej lub zgłaszali jakiekolwiek obawy o własne bezpieczeństwo. Rząd podniósł, że skarżący nie zgłosili w tym zakresie żadnych roszczeń i w konsekwencji nie można było ich uznać za osoby ubiegające się o azyl. W tym kontekście, Trybunał zauważył, że w swoim wyroku w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce* ustalił już, iż w odpowiednim czasie w punktach odprawy granicznej między Polską a Białorusią istniała systemowa praktyka fałszywego przedstawiania oświadczeń składanych przez osoby ubiegające się o azyl w notatkach służbowych sporządzanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej (ibidem, § 174). Istnienie takiej praktyki jest potwierdzone przez dużą liczbę relacji zebranych od innych świadków przez krajowe instytucje ochrony praw człowieka (w szczególności przez Rzecznika Praw Dziecka – ibidem, §§ 109-14) i dodatkowo uwiarygodnione przez oświadczenia Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (zob. *D.A. i Inni przeciwko Polsce*, nr 51246/17, § 53, 8 lipca 2021 r.).

39. Relacja skarżących dotycząca oświadczeń, które złożyli na granicy, znajduje potwierdzenie również w szeregu dokumentów przedstawionych przez nich Trybunałowi, w szczególności kopiach wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, które skarżący mieli przy sobie w chwili stawienia się na granicy. Trybunał nie uznaje za wiarygodne, aby skarżący posiadali te dokumenty (które przedłożyli Trybunałowi), ale nie przekazali ich funkcjonariuszom Straży Granicznej, do których należała decyzja o udzieleniu im pozwolenia na wjazd do Polski lub o zawróceniu ich na Białoruś. Ponadto, za wersją wydarzeń przedstawioną przez skarżących w tym zakresie przemawia również fakt, że podejmowali oni liczne próby przekroczenia granicy.

40. W związku z powyższym Trybunał nie może przyjąć argumentu Rządu polskiego, że skarżący nie przedstawili żadnych dowodów na to, że groziło im traktowanie naruszające art. 3. Skarżący wskazali konkretne okoliczności, które – ich zdaniem – uzasadniały ich wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej oraz przedstawili dokumenty na poparcie swoich twierdzeń. Podnieśli również argumenty dotyczące powodów, dla których nie uznają Białorusi za bezpieczne dla nich państwo trzecie, oraz wyjaśnili, dlaczego ich zdaniem zawrócenie ich na Białoruś naraziłoby ich na ryzyko „odesłania łańcuchowego”. Argumenty te znalazły poparcie w oficjalnych statystykach, które wskazują na to, że procedura azylowa na Białorusi jest

nieskuteczna w przypadku obywateli rosyjskich (*M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, § 177).

41. Trybunał uznaje zatem, że skarżący mogli w uzasadniony sposób twierdzić, że nie istnieje gwarancja, że ich wnioski o udzielenie azylu zostaną rzetelnie rozpatrzone przez władze białoruskie, oraz że ich powrót do Czeczenii może stanowić naruszenie art. 3 Konwencji. Ocena tych twierdzeń powinna była zostać przeprowadzona przez polskie władze działające zgodnie ze swoimi obowiązkami proceduralnymi wynikającymi z art. 3 Konwencji. Ponadto państwo polskie miało obowiązek zapewnienia skarżącym bezpieczeństwa, w szczególności poprzez umożliwienie im pozostania w obrębie polskiej jurysdykcji do czasu, aż ich roszczenia zostaną należycie rozpatrzone przez właściwy organ krajowy. Biorąc pod uwagę bezwzględny charakter prawa zagwarantowanego na podstawie art. 3, zakres tego obowiązku nie zależał od tego, czy skarżący mieli przy sobie dokumenty uprawniające ich do przekroczenia polskiej granicy, ani od tego, czy zgodnie z prawem udzielono im pozwolenia na wjazd na terytorium Polski na innej podstawie.

42. Ponadto zdaniem Trybunału w celu skutecznego dopełnienia obowiązku wynikającego z art. 3 Konwencji, osobie ubiegającej się o ochronę międzynarodową należy zapewnić zabezpieczenie przed przymusowym powrotem do kraju pochodzenia do czasu rzetelnego rozpatrzenia jej zarzutów. Trybunał uznaje zatem, że do czasu rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej państwo nie może odmówić dostępu do swojego terytorium osobie stawiającej się w punkcie odprawy granicznej, która utrzymuje, że może zostać poddana złemu traktowaniu, jeżeli pozostanie na terytorium państwa sąsiadującego, chyba że zostaną podjęte odpowiednie środki w celu wyeliminowania takiego ryzyka.

43. Trybunał odnotowuje również argument pozwanego państwa, że odmawiając skarżącym wjazdu do Polski, działało ono zgodnie z ciężącymi na nim obowiązkami prawnymi wynikającymi z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Trybunał rozpatrywał już podobne argumenty w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce* (cyt. powyżej, §§ 181-82) i nie widzi powodu, aby w niniejszej sprawie dojść do innych wniosków.

44. W świetle powyższego Trybunał uznaje, że skarżący nie korzystali ze skutecznych gwarancji, które chroniłyby ich przed narażeniem na realne ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, a także tortur.

45. Fakt, że w szesnastu przypadkach, gdy skarżący przebywali na polskim przejściu granicznym, nie zostało wszczęte żadne postępowanie, w toku którego możliwe byłoby rozpatrzenie wniosków skarżących o udzielenie ochrony międzynarodowej, stanowił naruszenie art. 3 Konwencji. Ponadto, biorąc pod uwagę sytuację w sąsiednim państwie (*M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, §§116-17), władze polskie, nie zezwalając skarżącym na pozostanie na terytorium Polski do czasu rozpatrzenia ich wniosków, świadomie narażyły ich na poważne ryzyko

„odesłania łańcuchowego” i traktowania zabronionego przez art. 3 Konwencji.

46. W związku z powyższym, nastąpiło naruszenie art. 3 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ART. 4 PROTOKOŁU NR 4

47. Skarżący zarzucili, że zostali poddani zbiorowemu wydaleniu cudzoziemców. Powołali się na art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji, który stanowi:

„Zbiorowe wydalenie cudzoziemców jest zabronione”.

A. Oświadczenia stron

48. Skarżący odnieśli się do szerszej polityki nieprzyjmowania wniosków o ochronę międzynarodową od osób stawiających się na granicy polsko-białoruskiej i odsyłania tych osób na Białoruś, sytuacji opisanej w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce* (cyt. powyżej, §§ 204-11). Twierdzili, że byli ofiarami tej samej polityki, ponieważ w szesnastu przypadkach Straż Graniczna nie uwzględniła ich wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, co stanowiło naruszenie art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji.

49. Rząd twierdził, że każda decyzja o odmowie wjazdu do Polski wydana w sprawie skarżących opierała się na indywidualnej ocenie ich sytuacji i w konsekwencji nie wiązała się ze zbiorowym wydaleniem cudzoziemców.

50. Po pierwsze, Rząd ponownie podkreślił, że ponieważ skarżący nie posiadali ważnych wiz uprawniających do wjazdu do Polski, zostali skierowani na drugą linię kontroli granicznej, gdzie przeprowadzono z nimi indywidualne przesłuchania w języku zrozumiałym dla skarżących. Celem tych przesłuchań było uzyskanie pełnych informacji dotyczących powodów, dla których skarżący przybyli na granicę bez niezbędnych dokumentów. Po drugie, Rząd twierdził, że każde przesłuchanie udokumentowano w postaci notatki służbowej zawierającej wskazane przez poszczególnych skarżących szczegółowe powody, dla których starali się o wjazd do Polski, oraz – w stosownych przypadkach – wszelkie inne okoliczności ich sprawy. Po trzecie, wskazał, że decyzje o odmowie wjazdu sporządzono w formie odrębnych dokumentów dotyczących poszczególnych pełnoletnich skarżących (to znaczy w sposób indywidualny) po dokładnym zbadaniu ich odpowiednich sytuacji.

51. Rząd twierdził, że decyzje o odmowie wjazdu wydawano na ujednoliconym wzorze i wobec tego mogły się one wydawać podobne do siebie; jednak w każdym przypadku zostały one wydane na podstawie indywidualnej oceny sytuacji każdego ze skarżących. Wszystkim skarżącym została przedstawiona indywidualna decyzja.

B. Ocena Trybunału

52. Odpowiednie zasady ogólne dotyczące zbiorowego wydalenia cudzoziemców zostały streszczone w wyroku w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, §§ 197-203.

53. Trybunał uznał już w podobnych okolicznościach, że decyzje o odmowie wjazdu skarżących do Polski wydane w punktach odprawy granicznej stanowiły „wydalenie” w rozumieniu art. 4 Protokołu nr 4 (ibidem, §§ 204-05). Nie widzi powodu, by w niniejszej sprawie uznać inaczej. Pozostaje do ustalenia, czy owo wydalenie miało charakter „zbiorowy”.

54. Trybunał odnotowuje argument Rządu, że za każdym razem skarżący byli przesłuchiwani przez funkcjonariuszy Straży Granicznej i otrzymywali indywidualne decyzje o odmowie wjazdu do Polski. Jednak Trybunał wskazał już, że w jego ocenie w trakcie tego postępowania zlekceważono złożone przez skarżących oświadczenia dotyczące ich zamiaru złożenia wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej (zob. paragrafy 39-40 powyżej) oraz że nawet jeśli w odniesieniu do każdego skarżącego wydano indywidualne decyzje, nie odzwierciedlały one właściwie powodów podanych przez skarżących na uzasadnienie ich obaw przed prześladowaniem.

55. Trybunał podkreśla ponadto, że skarżący w niniejszej sprawie próbowali skorzystać z procedury przyjmowania wniosków o ochronę międzynarodową, która powinna być dla nich dostępna na mocy prawa krajowego. Próbowali oni przekroczyć granicę w sposób legalny, korzystając z oficjalnego punktu odprawy granicznej i poddając się kontroli granicznej zgodnie z wymogami obowiązującego prawa. Zatem fakt, iż państwo odmówiło rozpatrzenia ich argumentów uzasadniających ich wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, nie można przypisać własnym działaniom skarżących (por. *N.D. i N.T. przeciwko Hiszpanii*, nr 8675/15 i 8697/15, § 231, 13 lutego 2020 r.).

56. Ponadto w niezależnych raportach dotyczących przedmiotowej sytuacji (w szczególności dotyczących punktu odprawy granicznej w Terespolu) wskazano, że sprawa skarżących stanowi przykład szerzej zakrojonej polityki państwa polegającej na odmawianiu wjazdu cudzoziemcom przybywającym z Białorusi, niezależnie od tego, czy są oni ewidentnie migrantami ekonomicznymi, czy też wyrażają obawę przed prześladowaniem w swoich krajach pochodzenia. (zob. *M.K. i Inni przeciwko Polsce*, cyt. powyżej, §§ 98-114 i 208-09).

57. Trybunał stwierdza, że decyzji o odmowie wjazdu do Polski wydanych w sprawach skarżących nie podjęto z należyтым uwzględnieniem indywidualnej sytuacji każdego ze skarżących i że stanowiły one część szerzej zakrojonej polityki polegającej na nieprzyjmowaniu wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej od osób stawiających się na granicy polsko-białoruskiej i zwracaniu tych osób na Białoruś z naruszeniem prawa

krajowego i międzynarodowego. Decyzje te stanowiły zbiorowe wydalenie cudzoziemców w rozumieniu art. 4 Protokołu nr 4.

58. Wobec powyższego Trybunał stwierdza, że w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji.

IV. ZARZUT NARUSZENIA ART. 13 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z ART. 3 KONWENCJI I ART. 4 PROTOKOŁU NR 4 DO KONWENCJI

59. Skarżący zarzucili ponadto, że w prawie polskim nie mieli skutecznego środka odwoławczego, za pomocą którego mogliby wnieść do władz krajowych swoje skargi na podstawie art. 3 Konwencji i art. 4 Protokołu nr 4. Powołali się na art. 13 Konwencji, który stanowi:

„Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

A. Oświadczenia stron

60. Skarżący powołali się na ustalenia Trybunału w sprawie *M.K. i Inni przeciwko Polsce* (cyt. powyżej, §§ 219-20). Twierdzili, że ich sytuacja była podobna do rozpatrywanej w tamtym wyroku oraz że Rząd nie przedstawił żadnych nowych okoliczności.

61. Rząd twierdził, że skarżący mieli do dyspozycji skuteczny środek odwoławczy – mianowicie odwołanie od decyzji dotyczących odmowy wjazdu do Komendanta Głównego Straży Granicznej – z którego nie skorzystali. Rząd przyznał, że odwołanie nie ma skutku zawieszającego, ale twierdził, że przepisy krajowe są w tym zakresie zgodne z prawem Unii Europejskiej, na podstawie którego Rząd ma obowiązek zapewnienia, aby obywatel państwa trzeciego, któremu odmówiono wjazdu do państwa członkowskiego, nie wjechał na terytorium tego państwa. Rząd podkreślił, że brak skutku zawieszającego przedmiotowego odwołania wynikał ze szczególnego charakteru decyzji o odmowie wjazdu. Argumentował, że jeśli cudzoziemiec nie spełnia warunków wjazdu do Polski, to decyzję o odmowie wjazdu należy wykonać natychmiast, ponieważ nie istnieją podstawy uzasadniające pozostanie przez cudzoziemca na terytorium Polski. Rząd wskazał również, że w przypadku wydania przez Komendanta Głównego Straży Granicznej decyzji odmownej, prawo wewnętrzne przewiduje możliwość wniesienia skargi do sądu administracyjnego.

62. Ponadto Rząd argumentował, że funkcjonariusze Straży Granicznej wydawali decyzje o odmowie wjazdu w sprawach skarżących w sposób zindywidualizowany, uwzględniając okoliczności zachodzące w chwili wydania poszczególnych decyzji. Rząd podkreślił, że skarżący mogli ponownie przybyć do punktu odprawy granicznej i – w przypadku spełnienia

warunków wymaganych do wjazdu – uzyskać pozwolenie na wjazd na terytorium Polski.

B. Ocena Trybunału

63. Trybunał stwierdził już, że zawrócenie skarżących na Białoruś stanowiło naruszenie art. 3 Konwencji i art. 4 Protokołu nr 4 (zob. paragrafy 46 i 58 powyżej). Zarzuty zgłoszone przez skarżących w tym zakresie są zatem zarzutami „dającymi się uzasadnić” do celów art. 13 (zob. w szczególności *Hirsi Jamaa i Inni przeciwko Włochom* [WI], nr 27765/09, § 201, ECHR 2012). Ponadto Trybunał orzekł, że skarżących w niniejszej sprawie należy traktować jak osoby ubiegające się o azyl (zob. paragraf 40 powyżej); ustalił również, że organy odpowiedzialne za kontrolę graniczną zlekceważyły twierdzenia skarżących dotyczące ryzyka narażenia na traktowanie niezgodne z art. 3 w razie ich zawrócenia na Białoruś oraz że nie uwzględniono osobistej sytuacji skarżących (zob. paragraf 57 powyżej).

64. Ponadto Trybunał uznał już, że odwołanie od decyzji o odmowie wjazdu i dalsze skargi do sądów administracyjnych nie stanowią skutecznego środka odwoławczego w rozumieniu Konwencji, ponieważ nie mają automatycznego skutku zawieszającego (zob. paragraf 26 powyżej). Rząd nie wskazał żadnych innych środków odwoławczych, które mogłyby spełniać kryteria określone w art. 13 Konwencji. W związku z tym Trybunał stwierdza, że doszło do naruszenia art. 13 Konwencji w związku z art. 3 Konwencji oraz art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji.

V. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

65. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

66. Skarżący domagali się 34 000 euro (EUR) tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową oraz 640 euro (EUR) tytułem zadośćuczynienia za szkodę majątkową z tytułu wydatków poniesionych na bilety kolejowe z Brześcia do Terespoła dla całej rodziny w szesnastu przypadkach.

67. Rząd twierdził, że kwoty wskazane przez skarżących są całkowicie nieuzasadnione i wygórowane.

68. Trybunał, orzekając na zasadzie słuszności, przyznaje skarżącym 28 000 euro (EUR) łącznie tytułem zadośćuczynienia za szkodę majątkową i niemajątkową.

B. Koszty i wydatki

69. Skarżący, którzy byli reprezentowani przez adwokata z wyboru i otrzymali pomoc prawną, domagali się również 1637,81 euro (EUR) tytułem poniesionych kosztów i wydatków.

70. Rząd uznał to roszczenie za wygórowane.

71. Z orzecznictwa Trybunału wynika, że skarżący jest uprawniony do zwrotu kosztów i wydatków jedynie w zakresie, w jakim zostało wykazane, że zostały one faktycznie poniesione oraz były konieczne i rozsądne co do wysokości. W niniejszej sprawie, biorąc pod uwagę dokumenty będące w jego posiadaniu oraz powyższe kryteria, Trybunał uważa za zasadne zasądzenie na rzecz skarżących kwoty 1600 euro (EUR), pomniejszonej o 850 euro (EUR) otrzymane w ramach systemu pomocy prawnej Trybunału, plus wszelkie należne podatki.

C. Odsetki z tytułu zwłoki

72. Trybunał uznaje za słuszne wyznaczenie wysokości odsetek za zwłokę na podstawie marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że nastąpiło naruszenie art. 3 Konwencji;
3. *Uznaje*, że nastąpiło naruszenie art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji;
4. *Uznaje*, że nastąpiło naruszenie art. 13 Konwencji w związku z art. 3 Konwencji oraz art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji;
5. *Uznaje*
 - (a) że pozwane Państwo powinno, w terminie trzech miesięcy, uiścić na rzecz skarżących wspólnie następujące kwoty, przeliczone na walutę pozwanego Państwa według kursu obowiązującego w dniu płatności:
 - (i) 28 000 EUR (dwadzieścia osiem tysięcy euro), plus wszelkie należne podatki, tytułem zadośćuczynienia za szkodę majątkową i niemajątkową;
 - (ii) 750 EUR (siedemset pięćdziesiąt euro), plus wszelkie należne podatki, tytułem poniesionych kosztów i wydatków;
 - (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe

WYROK W SPRAWIE A.I. I INNI przeciwko POLSCE

od określonych powyżej kwot, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe.

6. *Oddala* pozostałą część żądania skarżących o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie w dniu 30 czerwca 2022 r., zgodnie z Regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Liv Tigerstedt
Zastępca Kanclerza

Marko Bošnjak
Przewodniczący

WYROK W SPRAWIE A.I. I INNI przeciwko POLSCE

ZAŁĄCZNIK

Nr	Imię i nazwisko skarżącego	Rok urodzenia	Obywatelstwo
1	Pan A.I.	1989	rosyjskie
2	Pani Z.I.	1990	rosyjskie
3	Pani I.I.	1959	rosyjskie
4	B.I.	2008	rosyjskie
5	I.I.	2010	rosyjskie
6	A.I.	2013	rosyjskie
7	S.I.	2016	rosyjskie